

Prokop, poustevník, opat a vyznavač

*narozen: okolo 970 v Chotouni, Čechy
zemřel: 25. března 1053 v Sázavě, Čechy
patronem Čech (r. 1204); horníků a rolníků*

Sv. Prokop se narodil přibližně r. 970 v Chotouni, mezi Českým Brodem a Kouřimí, na zemanské tvrzi. Jeho otcem byl Vít (Voj slav) a matkou Božena (Svatava). Byl to Čech, ale jméno dostal řecké, odvozené buď z „prokoptó“ - „cestu razící, průkopník“ nebo „prokópos“ - „připravený k boji, pohotový“.

Vzdělání získal na pražském Vyšehradě, ve škole s vyučujícím jazykem slovanským. Byl vysvěcen na kněze a zařazen k posílení slovanského kléru do katedrální družiny u sv. Víta. Jak bylo u tehdejších českých kněží obvyklé (asi do 12. stol.), byl ženat a měl syna Jimrama. Později se stal benediktinským mnichem, nejspíše v klášteře v Břevnově.

Po vyvraždění Slavníkovců se mniši, kteří se hlásili k jejich rodové tradici, rozprchli. Také Prokop se uchýlil do ústraní a žil poustevnickým životem. Nejprve prodléval v jeskyni v Dalejích u Jinonic a asi r. 1009 odtud odešel do hlubokých lesů při řece Sázavě. Žil asketicky, tvrdě pracoval, mýtil les a obdělával půdu. Přidali se k němu jeho syn Jimram, synovec Vít a několik dalších zbožných bratrů, založili osadu poustevníků a sloužili chudým lidem. V té době okolní lidé Prokopa spatřili, jak vyorává s čertem, zapraženým do pluhu a popoháněným křížem ve světcově pravici, mezi Chotouni a Sázavou brázdu, která je dodnes ještě místy patrná.

Na Sázavě žil v modlitbě a práci podle benediktinského hesla: "ora et labora". Začal s kácením stromů a obděláváním půdy, přičemž žil jako poustevník. Osmkrát za den se v ní scházeli k modlitbám, zpěvům, slavení liturgie, v níž se spojoval římský obřad s liturgickou staroslověnštinou. Za Prokopem přicházeli lidé hledat radu i tělesnou a duševní pomoc.

Při jednom lovu r. 1030 se náhodně setkal s Prokopem kníže Oldřich. Prokop si okamžitě získal panovníkovu důvěru a stal se prý jeho zpovědníkem. Byl jím též vybidnut, aby založil klášter. K tomu došlo až v r. 1032, kdy přičiněním knížete byla jeskyně přeměněna na konvent a nový kostel zasvěcen P. Marii a sv. Janu Křtiteli. Mniši přijali řeholi sv. Benedikta, ale ponechali si liturgii ve staroslovanském jazyce. Po smrti knížete Oldřicha se stal knížetem jeho syn Břetislav I, který klášteru přál a přiměl Prokopa, aby se stal opatem a přijal benedikci z rukou pražského biskupa Šebíře.

Prokopovou zásadou bylo: Vše pro Boha! Pro sebe nic. Když se přiblížil okamžik jeho smrti, pobýval v klášteře jeden nemocný host. Tomu Prokop řekl, aby počkal do druhého dne a po jeho smrti si odnesl plášť, kterým byl přikryt. U Prokopa nemoc vyvolala záchvat, rozloučil se s bratřími, které naposled napomínal i těšil a pak svatě zesnul. Nemocný host po oblečení světcova pláště dosáhl úplného uzdravení.

Sázavský opat Prokop zemřel ve svém klášteře dne 25. března 1053 a byl za účasti knížete Břetislava pohřben biskupem Šebířem před hlavním oltářem sázavského chrámu. Jeho hrob se stal poutním místem, a to až do r. 1421, kdy husité klášter vydrancovali a spálili. Po rozkolu v církvi r. 1054 a jejímu rozdělení došlo i v Čechách k zásahu proti slovanské liturgii. Kníže Spytihněv II. svolil buď v r. 1055 či 1056 k vypuzení sázavského opata Víta, který byl Prokopovým nástupcem, a na jeho místo byl dosazen opat latinského obřadu, rodem Němec. Legenda vypráví, že se sv. Prokop novému opatovi zjevil a přátelsky mu domlouval za národnostní třenice v klášteře i mimo něj a také ho vybídl k odchodu. Když neuspěl, sám prý opata berlou vypráskal z kláštera ven.

Úcta a tradice: *Poustevník, opat a vyznavač Prokop byl ctěn již za svého života a jeho sázavské pohřebiště se stalo poutním místem. Přemysl Otakar I. si na sázavském opatu Blažejovi vyžádal rámě sv. Prokopa a dal je uložit v katedrále sv. Víta, „aby tím ramenem království české před nepřáteli bylo bráněno“. Kult národního světce a patrona byl však s přičiněním krále Přemysla Otakara I. a sázavského opata Blažeje oficiálně potvrzen jako prvního ze všech českých světců až dne 4. července 1204, kdy na základě církevního vyšetřování v Římě a rozhodnutí papeže Innocenta III. provedl na Sázavě slavnou kanonizaci sv. Prokopa papežský legát Quido, kardinál Para-reschi.*

Sv. Prokop byl zařazen mezi patrony země české a podle kroniky Václava Beneše z Weitmile přispěl spolu se sv. Václavem k vítězství Čechů nad Němci u Žatce r. 1318. Jeho kult ještě vzrostl za vlády Karla IV, který se pokusil oživit zaniklou tradici slovanské liturgie v Čechách, když r. 1347 založil v pražských Emauzích klášter, kam uvedl 80 jihoslovanských benediktinů z dalmackého ostrova Pažmanu. Klášterní chrám dostal signifikantní zasvěcení P. Marii a svatým Cyrilu, Metodějovi, Vojtěchovi a Prokopovi.

Tělo sv. Vojtěcha odpočívalo na Sázavě až do r. 1588. Tehdy došlo z iniciativy Alžběty, vdovy po francouzském králi Karlu IX. (+1574), pobývajícím u svého bratra, císaře Rudolfa II., k přenesení ostatků do Prahy. Důvodem byla zpusťlost sázavského chrámu. Arcibiskup Martin Medek dal dne 28. května 1588 hrob otevřít, vyzvednout ostatky a již následujícího dne byly slavnostně za účasti metropolity, císaře a řady významných hostů uloženy v chóru kostela Všech svatých na pražském Hradě. V rámci téhož chrámu pak byly ještě šlechticami Tereziánského ústavu dne 12. listopadu 1768 přeneseny pod boční kruchtou, kde se nachází dodnes.

Zobrazování: Nejstarší vyobrazení sv. Prokopa se nachází na průčelí kostela sv. Jakuba ve Svatém Jakubu u Kutné Hory a pochází z konce 12. století. Světec je zde vyobrazen jako bezvousý řeholník s berlou v pravici a knihou v levici. Nachází se i na miniatuře spisu sv. Augustina „De civitate Dei“ v kapitulní pražské knihovně, kde je ve skupině českých světců, tehdy ještě oficiálně nekanonizovaných, ale v Čechách uctívaných, a to bez svatozáře v rohu. Na obraze tzv. „Pravé podoby sv. Prokopa“ (vera effigies), který je datovaný rokem 1638 a je umístěný v sázavském farním chrámu, není již světec zobrazován jako prostý řeholník, ale jako triumfující opat s pontifikáliemi, držící v pravé ruce řetěz, na němž je připoután d'ábel. Kromě pontifikálu a knihy jsou jeho atributy kříž, pastýřská hůl, důtky, výjimečně laň, model kostela či plamen na dlani. Spoutaný d'ábel je někdy u nohou, jindy s ním sv. Prokop orá.

I já chci konat vše pro Boha, s tím se modlit i pracovat podle sv. Prokopa i ostatních světců.

PROSBY: S vděčností chvalme Krista, dobrého Pastýře, který dal život za své ovce, a pokorně ho prosme:

Pane, buď pastýřem svého lidu.

*Kriste, ty dáváš církvi pastýře, a jejich službou se ujímáš svého lidu,
— dej, ať v lásce těch, kteří nás vedou, poznáváme, jak nás miluješ.*

*Ty stále konáš skrze své zástupce službu pastýře a učitele,
— nepřestávej nás nikdy vést prostřednictvím svých služebníků.*

*Ty prokazuješ svému lidu skrze jeho pastýře službu lékaře duše i těla,
— ochraňuj náš život a ved' nás ke svatosti.*

*Ty posíláš své svaté, aby slovem i příkladem vedli tvůj lid k tobě,
— na jejich přímluvu nás posiluj, abychom vytrvali na cestě, která vede k věčnému životu.*

Bože, Tys povolal svatého Prokopa, aby kolem sebe shromáždil ty, kdo se k Tobě chtěli přiblížit modlitbou chvály a prací pro své bližní; na jeho přímluvu ved' i nás, ať se modlíme a pracujeme tak, abychom stále žili ve spojení s Tebou. Skrze Tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s Tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje po všechny věky věků. Amen